

Eeva-Maria Maijala
Agrologi, varatuomari
kansanedustaja
Sodankylän Orajärven kalastuskunnan osakas

LAUSUNTO

24.012014

Maa- ja metsätalousministeriö

LAUSUNTO UUDEN KALASTUSLAIN HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA

Maa- ja metsätalousministeriön 4.12.2013 antaman avoimen lausuntopyynnön johdosta lausun seuraavaa luonnoksesta hallituksen esitykseksi uudesta kalastuslaista:

1. Kotitarvekalastus

4 § Määritelmiin tulee lisätä omaksi kohdaksi 22) Kotitarvekalastus heti Kaupallisen kalastuksen (20) ja vapaa-ajan kalastuksen (21) jälkeen.

Esitetyssä luonnoksessa eräs keskeisimmistä muutoksista aikaisempaan lakiin olisi käsitteen *kotitarvekalastus* poistaminen. Esityksen mukaan lakiin tulisi ainoastaan jaottelu kaupalliseen kalastukseen ja vapaa-ajankalastukseen. Esityksen 4 §:ssä *vapaa-ajankalastukseksi* määriteltäisiin kaikki muu kalastus kuin kaupallinen kalastus, mukaan lukien kotitarvekalastus. Nykyisessä kalastuslaissa kotitarvekalastus ja virkistyskalastus ovat eri käsitteitä.

Esityksessä todetaan (s. 30): ”*Kalastuksen sääntelytarpeiden kannalta niin ikään oleellista on ainoastaan jako kaupallisiin ja vapaa-ajankalastajiin.*”

Ainakin lappilaisesta näkökulmasta kuulostaa käsittämättömältä, että kotitarvekalastus rinnastetaan vapaa-ajan kalastukseen. Arkielämästä nouseva perinteinen käsitys on, että kotitarvekalastus poikkeaa selvästi vapaa-ajan kalastuksesta. Uskon, että näin ei ajatella yksinomaan Lapissa, vaan kaikkialla Suomessa, missä maaseutuhenkinen elämäntapa ja elämäntapa ovat saaneet vaikuttaa.

Kotitarvekalastuksen ja ns. vapaa-ajankalastuksen erot ovat niin perustavanlaatuiset, että näiden kahden erillisen käsitteen säilyttäminen on perusteltua jatkossakin. Varsinkin, kun kotitarvekalastajien oikeutta myydä kalaa eteenpäin aiotaan olennaisesti rajoittaa.

Kotitarvekalastus on monelle maaseudun asukkaalle perinteinen osa elämää, osaelinkeino tai syy elää ja olla täällä vesien varsilla. Kyse ei ole harrastus- ja virkistystoiminnasta, vaikka luonnossa liikkumisella onkin ihmisen elämänlaatua kohottava vaikutus. Kotitarvekalastusta harjoittavien ihmisten kalastusvälineetkin ovat usein erilaiset kuin vapaa-ajankalastajilla. Kyse on ennen kaikkea ruoan hankkimisesta. Kun kalaa saadaan vesistöistä, ei siitä tarvitse maksaa kauppaan.

Omassa elinympäristössäni, pohjoissuomalaisella maaseudulla, ihmisten elanto on perinteisesti tullut yhden ammatin tai toimialan sijaan usein monesta tekijästä, kuten maa-, metsä- ja porotaloudesta. Myös kalastus on ollut ja on edelleen keskeinen osa lappilaisen perheen arkea. Kaloja myydään harvoin oman lähipiirin ulkopuolelle, mutta käytetään ravintona omassa kotitaloudessa. Vuodenaikojen ja kalamäärien mukaan tätä lähiruokaa voi mennä jonkin verran myös myyntiin.

Kotitarvekalastajista huomattava osa on vesialueiden omistajia. Monet meistä kalastamme vesistä perheillemme. Vuoden aikojen ja kalamäärien mukaan tätä lähiruokaa voi mennä jonkin verran myös myyntiin. Pienehkö myynti tulee olla mahdollista ilman ammattikalastajien lupa- ja ilmoitusmenettelyä, kuten jäljempänä perustellaan tarkemmin.

Mikäli kotitarvekalastusta ei katsottaisi olevan lakiteknisesti järkevää säilyttää erillisenä määritelmänä, tulisi kotitarvekalastus lähtökohtaisesti määritellä osaksi kaupallista kalastusta. Näin he voisivat käyttää samoja kalastusmenetelmiä ja kalastusvälineitä kuin nyt kaupallisiksi kalastajiksi määriteltävät henkilöt.

Kotitarvekalastuksesta ei tule käsitteenä luopua sillä perusteella, että halutaan yhdenmukaistaa meidän kalastustermimme EU:ssa yleisesti käytettävien termien kanssa. Meillä on oikeus omaan kulttuuriimme ja elämänmuotoomme – eikä sitä tule hävetä, vaan siitä tulee olla ylpeitä ja sitä on puolustettava. Kalastuksen sääntelytarpeiden kannalta ei ole ainakaan Suomessa suinkaan merkityksetöntä, määritelläkö kotitarvekalastajat ja vapaa-ajankalastajat samanlaisiksi vai erilaisiksi toimijoiksi. Mikäli kotitarvekalastajat rinnastettaisiin vapaa-ajankalastajiin, merkitsisi se sitä, että tähän keinotekoiseen käsitteeseen pakottamisen johdosta tulisivat kotitarvekalastajat heille soveltumattoman sääntelyn kohteeksi.

2. Onkimisen määritelmä

4§:n onkimista ei tule laajentaa käsittämään myös onkimisen kelalla varustetulle vavalla

Onkimisen määritelmää ei pitäisi mielestäni laajentaa niin, että onkimista voisi harjoittaa kelalla varustettua vapaa käyttäen. Nykyinen lainsäädäntö ei tätä mahdollista, mutta esityksen 4 §:n onkimisen määritelmä sisältää tämän muutoksen. Esityksen mukaan: ”*Onkimisessa saisi kuitenkin käyttää kerrallaan vain yhtä vapaa ja koukkua kalastajaa kohden.*”

Sellaisia lakeja, joiden valvontaa on hyvin vaikea toteuttaa, ei tulisi säätää. Tällaista kalastusta olisi erittäin vaikea valvoa ja säädöksen tulkinta voisi muodostua ongelmalliseksi. Muutoinkaan onkimista ei tulisi muuttaa nykyistä tehokkaammaksi kalastusmuodoksi, mitä tämä esitys merkitsee, jo kestäväen käytön periaate huomioiden.

3. Kalastuksenhoitomaksu yli 65-vuotiaille ja virheellisesti maksettua maksua ei palauteta

Kalastuksenhoitomaksua ei tule periä yli 65-vuotiailta, koska useat heistä ovat pienituloisia vesialueita omistavia kotitarvekalastajia, jotka kalastavat leivänjatkeeksi ja mielenvirkistykseksi. Kalastus estää vanhuksia passivoitumasta. Kalastuksenhoitomaksun tulee olla kohtuullinen ja tässä tapauksessa se ei sitä ole. Ikäihmisten mahdollisuuksia kalastukseen tulisi edistää eikä rajoittaa.

Virheellisesti maksettu lasku tulee palauttaa, erityisesti jos maksun joutuvat jatkossa suorittamaan myös huonosti tietojen käsittelyn hallitsevat eläkeläiset. Virheellisesti suoritettun maksun lähtökohtainen palauttamattomuus on hyvän hallinnon vastaista. Palauttamattomuuden sijaan tulee laskun maksamisesta tehdä niin selkeä ja helppo, että virheitä ei tule paljoa.

Kalastus ja viehekalastusmaksu esitetään yhdistettäväksi yhdeksi valtakunnalliseksi kalastuksenhoitomaksuksi, josta säädellään esityksen 78 §:ssä. Jatkossa myös yli 65 vuotta täyttäneet ja sitä vanhemmat henkilöt joutuisivat maksamaan kalastuksenhoitomaksun. Maksun määräksi esitetään 35 € Maksu on tarkoitettu kohtuulliseksi, mutta onko se sitä, kun on kyse esim. pienituloisesta kotitarvekalastaja-eläkeläisestä? Ei ole.

Monelle vähävaraiselle eläkeläiselle kalassa käyminen on ns. leivänjatkeen hankkimista. Itse kalastettua kalaa käytetään ruoaksi ja säästetään näin ruokalaskussa. Kalassa käyminen on myös viriketoimintaa ja on omalta osaltaan estämässä monen vanhuksen passivoitumista.

Yleisen ikäjakauman lisäksi ainoa peruste, joka puoltaa yli 65-vuotiaiden lupien maksullisuutta, on 80 §:n (Todistus kalastonhoitomaksun suorittamisesta) yksityiskohtaisessa perustelussa oleva teksti:

”Virheellisesti suoritettujen kalastuksenhoito- ja viehekalastusmaksujen palauttamisesta aiheutuu valtiolle vuosittain huomattava määrä lisätyötä ja hallinnollisia kustannuksia. Maksuja suoritetaan virheellisesti yleensä täysin viranomaisesta johtumattomasta syystä. Voimassa olevan järjestelmän aikana lain virheellisiä suorituksia eniten aiheuttaneet erityispiirteet – läänijakoon perustuva luvan voimassaolo, sekä yli 65-vuotiaiden maksuvapautus on esitettyjen säännösten mukaisesti tarkoitus poistaa laista. Jatkossa on siten yhä ilmeisempää, että virheellinen maksu johtuu yleensä huolimattomuudesta maksajan puolella.”

Esityksessä on tuotu esille, että virheellisesti maksettua kalastuksenhoitomaksua ei enää palauteta, kuin poikkeustilanteissa. Edellä’ oleva peruste on mielestäni riittämätön. Ei iäkkäämpien ihmisten vapautusta kalastuksenhoitomaksusta tule lopettaa vain sillä perusteella, että maksuja on nykyisen lain aikana peritty ja suoritettu väärissä tilanteissa. Varsinkin iäkkäämmät ihmiset hallitsevat heikommin sähköisten asioiden käsittelyn netissä. Erityisesti vanhemmilla henkilöillä on todennäköistä, että virheitä tulee enemmän. Jos luvista tulee heille maksullisia, niin virheitä on tulossa entistä enemmän. Esitys on kohtuuton vähätuloisille, jotka yleensä hallitsevat heikommin sähköisen maksamisen ja asiakirjojen käsittelyn.

Kalastuslain 80 § 2 momenttiin esitetään säädöstä, jonka mukaan **virheellisesti suoritettua kalastuksenhoitomaksua ei palauteta ilman erityisiä syitä**. Tämänkin säädöksen sopivuutta on kylläkin syytä tarkastella **hyvän hallinnon näkökulmasta**. Yritysmaailmassa odotetaan yleisesti, että vahingossa tehty liिकासuoritus palautetaan tai hyvitetään seuraavista laskuista. Yleisen elämäkokemuksen perusteella voi pitää hyvin epätodennäköisenä, että joku kansalainen maksaisi liian suuria kalastuksenhoitomaksuja ja vaatisi sitten niiden palauttamista ns. kiusantekomielessä.

Esityksessä sitä paitsi myönnetään (s. 22): *”maksun suuruus voi vaikuttaa jonkin verran ikääntyneiden kalastajien kalastusharrastuksen määrän vähenemiseen.”*

Koska eläketulot ovat lähtökohtaisesti pienemmät kuin palkkatulot, olisi sosiaalisesti oikeudenmukaista sallia yli 65-vuotiaiden rajaaminen kalastuksenhoitomaksun maksuvelvollisuuden ulkopuolelle. Tämä on ollut valtiovallalta hyvä käytäntö, jonka muuttaminen ei ole perusteltua, ainakaan niin kauan kuin vanhuuseläkkeen ikäraja pysyy 65 vuoden tienoilla.

Kalastuslupa-asiaa tulee kehittää niin, että lupien maksaminen on niin helposti ymmärrettävää ja helppoa, ettei tule paljoa virheitä, jotka työllistävät hallintoa suotta. Virhe on todellakin yleensä asiakkaan tekemä, mutta lupamaksu ja sen ohjeisto tulee olla rakennettu sellaiseksi, ettei virheitä pääse paljoa tulemaan.

4. Kalastuksen saaliin myynnin rajoittaminen

Lain tulee sallia kotitarvekalastajien, hoitotyötä tekevien kalastuskuntien ja kalastuskilpailujen kalojen myyminen ilman tässä laissa määriteltyjä rajoitteita. Kalaa tulee voida myydä suoraan kuluttajille, kauppoihin, jalostajille ja esim. matkailu- ja ravintola-alan yrittäjille.

Kalastuskuntien tulee voida myydä suurempia kalamääriä, joita saadaan esimerkiksi hoitokalastuksella. Kalastuskilpailuissa voidaan saada päivässä tuhansiakin kiloja ja nämä kalat tulee voida myydä ilman rajoitteita.

Asetuksella tai ohjeistuksella tulee voida tarvittaessa määritellä, mikä on kohtuullinen raja kotitarvekalastajien saaliiksi eli missä vaiheessa tulee rekisteröityä ammattikalastajaksi.

Kalastuksen kg rajoitteet tulee ohjeissakin määritellä vuositasolla, ei missään tapauksessa vuorokausitasolla.

Elintarvikehygieniaan ja kaupalliseen yritystoimintaan vaikuttavat säädökset säädellään jo nyt muilla säädöksillä, joten niiden ei kuulu olla tässä laissa.

Lain tavoitteena on ennen kaikkea ammattikalastajien toimintaedellytysten parantaminen. Esityksen mukaan muut kuin ammattikalastajat eivät saa myydä kalaa kuin 5 kg päivässä. Tällä turvattaisiin kaupallisten kalastajien asema.

Tavoite ammattikalastuksen elinvoimaisuuden turvaamiseksi on tietysti aivan oikea. Sisävesilläämme koko maassa on kuitenkin tällä hetkellä vain 281 ammattikalastajaa ja jatkossa lähtökohtaisesti kukaan muu ei saisi enää myydä kalaa. Kalastusmonopolin asettaminen ei ole oikea vastaus kalastuselinkeinon nykyisiin haasteisiin varsinkin, kun kalastus ei uutena elinkeinona enää montakaan henkilöä herätä mukaan perinteiseen vaativaan ammattiin.

Esityksen tämä osa merkitsisi byrokratian ja kieltojen lisääntymistä. Säädöksen voimaantulo edistäisi omalta osaltaan kansalaisten oikeusjärjestystä kohtaan tuntemaan luottamuksen heikentymistä. Sellaisia lakeja ei tule säätää, joiden valvonta on vaikeaa ja jotka koetaan yleisesti turhiksi ja ns. maalaisjärjen vastaisiksi.

Eikö valtiovallan tarkoitus pitäisi olla kehittää ja lisätä kotimaisen kalan, erityisesti sisävesien kalan käyttöä? Todetaanhan esityksessäkin (s. 15), että osa Suomen kalavaroista on alihyödynnetty. Ratkaisu tähän ongelmaan ei ole kuitenkaan se, että ammattikalastajille annetaan monopoli ja kuvitellaan heidän käyvän kalastamassa kaikissa Suomen järvissä ja joissa. Onhan muidenkin luonnontuotteiden kerääminen ja jälleenmyynti sallittua, joten millä perusteella kalan suhteen tehtäisiin poikkeus? Ei tehdä pienimuotoisesta yksityisten ihmisten harjoittamasta kalanmyynnistä rikollista toimintaa, vaan kehitetään ja kannustetaan ihmisiä kalastamaan kestävästi hoitaen vesistöjämme.

Suomalainen oikeusjärjestys lähtee siitä länsimaisen talousjärjestelmän peruskäsityksestä, että kuka tahansa itseään ja omaisuuttaan hallitseva saa vapaasti harjoittaa liiketoimintaa tarvitsematta siihen valtiovallan lupaa. Tähän pääsääntöön tulee tehdä poikkeuksia vain painavin perustein.

Perustuslain 18 § 1 momentissa säädetään: ”*Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta.*” Perusoikeuksien rajoituksia koskevat yleiset rajoitusedellytykset sisältävät mm. suhteellisuusvaatimuksen. Rajoituksen tulee olla välttämätön ja oikein mitoitettu, käytännössä lievin toteutettavissa oleva keino hyväksyttävissä olevan tavoitteen toteuttamiseksi. (rajoituksista tarkemmin mm. perustuslakivaliokunnan mietinnössä 25/1994)

Onko ammattikalastajien toimintaedellytysten turvaamiseen nähden kaikkiin muihin ihmisiin ulottuvan kalanmyyntikiellon määrääminen todella oikeassa mittasuhteessa oleva keino? Ne alat, joilla vastaavanlaisia rajoituksia on tehty, ovat luonteeltaan täysin toisenlaisia kuin kalastus ja muut luonnonvara-alat (esim. postilaitos, liikennöinti, finanssiala, alkoholin valmistus, apteekkitoiminta jne.)

Valtiovallan tavoitteena tulisi olla, että meillä kaikilla olisi mahdollisuus ostaakin paikallista kalaa. Kansalaisia tulisi kannustaa tällaiseen toimintaan rajoitusten lisäämisen sijaan.

Viiden kilogramman rajaa on mahdotonta noudattaa, sillä esim. kalastuskilpailussa kalaa voi tulla tuhatkin kiloa ja kalat tulee voida myydä luvallisesti. Haluaako valtiolta tällaisten, maaseudun elinvoimaa lisäävien ja usein myös kalakannan hoidon kannalta tärkeiden kilpailujen lopettamista?

Kotitarvekalastaja voi saada joskus verkoistaan suurenkin kalasaaliin. Tosin saalis voi olla pientä ahventa tai särkeä, mutta nekin voidaan käyttää myös taloudellisesti hyväksi. Hoitokalastus tuottaa usein suuriakin kalasaaliita, esim. ahventa. Näitten hyödyntäminen tulisi olla laillista. Onko kansantaloudellisempi vaihtoehto antaa näiden kalojen pilaantua, kun niitä ei saa myydä? Viiden kilon raja merkitsisi käytännössä myös harmaan talouden lisääntymistä, koska valvonta on mahdotonta.

5. Vesialueiden käyttö

Lakiesitys loukkaa vesialueiden omistajien perustuslain mukaisia oikeuksia. Yksityisiä vesiä ei voi suuressa muodossa ottaa yksityisiltä kaupalliseen kalastukseen ilman omistajan lupaa. Kalastusoikeutta suojaa Perustuslain mukainen omaisuusuoja.

Esitys vähentää vesialueen omistajan päätösvaltaa omilla vesialueillaan. Esim. yksityisiä vesiä voisi ottaa kaupalliseen kalastukseen ilman omistajan lupaa. Onko tämä perustuslain mukaista? Vesialueen omistusoikeuteen sisältyvä kalastusoikeus nauttii perustuslain turvaamaa omaisuusuoja. Esityksen 46 § sisältää myös muutoksen sen suhteen, että jatkossa vesialueen omistaja ei saisi onkia omistamillaan koski- tai virta-alueilla. Huomioiden kotitarvekalastuksen osana erityisesti maaseudun ihmisten elinkeinoa ja toimeentuloa, ei tällainen perusoikeuksien syvälinen rajoittaminen ole perusteltua. Mitään riittävän painavia perusteita, joilla perusoikeuksien rajoittaminen on puolustettavissa, ei ole edes esitetty.

On ristiriitainen ratkaisu, että yhtäältä kotitarvekalastajien oikeutta kaupalliseen kalastukseen vähennetään (usein kotitarvekalastajat kalastavat omilla vesialueillaan), mutta samalla ollaan laajentamassa yleiskalastusoikeuksia.

Sellaisen ammattikalastuksen lupajärjestelmän perustaminen, mihin esitys vaikuttaa tähtäävän, että yksityiset vesialueet otettaisiin kaupalliseen kalastukseen käyttöön vastoin omistajan tahtoa, on koko yksityiseen omistusoikeuteen perustuvan oikeusjärjestyksemme vastainen.

6. ELY-keskusten toimivalta

ELY-keskuksille ei tule / ei voi määrätä lisää tehtäviä, ellei niille osoiteta tehtävien suorittamiseen resursseja. Nykyiset vähenevät resurssit eivät riitä uusien tehtävien suorittamiseen.

Esityksen seurauksena ELY-keskusten päätösvalta tulisi lisääntymään. Viranomaisten resurssit eivät riitä esim. ELY-keskuksissa esitettyjen tehtävien toteuttamiseen. Kalatalousyksiköiden resurssit on pienennetty valtionhallinnon uudistuksissa, mikä vaikuttaa myös asian vaatimaan osaamiseen. Tämä voi lamauttaa jopa koko lain toteuttamisen.

Esityksen 53 §:n mukaan ELY-keskus voisi kieltää tai rajoittaa kalastusta eräiden pyydysten käytön suhteen jopa kymmenen vuoden ajaksi. ELY-keskukselle annettaisiin siis huomattavaa valtaa ihmisten perusoikeuksiin ulottuen. Onko ELY-keskuksen virkamies oikea taho tekemään tällaisia päätöksiä? Onko kymmenen vuoden määräaika liian pitkä? Ovatko vesialueiden omistajien oikeudet turvattu riittävällä tavalla päätöksentekoprosessissa esim. riittävät kuulemismenettelyt määräten osaksi prosessia? Vastaukset näihin kysymyksiin tulee tuoda selkeästi esiin lain perusteluissa.

Kunnioitavasti
Savukoskella 24.1.2014

Eeva-Maria Maijala